

Niedźwiadek, Agnieszka / Niedźwiadek, Rafał

Wyniki badań wykopaliskowych na wielokulturowej osadzie w Mogielnicy stan. 1, woj. siedleckie

Archeologia Polski Środkowowschodniej 3, 183-187

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

AGNIESZKA I RAFAŁ NIEDŹWIADKOWIE

WYNIKI BADAŃ WYKOPALISKOWYCH NA WIELOKULTUROWEJ OSADZIE W MOGIELNICY STAN. 1, WOJ. SIEDLECKIE

We wrześniu 1997 r. przeprowadzono ratownicze badania wykopaliskowe na stanowisku nr 1 w Mogielnicy, gm. Korczew, które były drugim sezonem prac na stanowisku. W listopadzie 1996 r. przeprowadzono pierwsze badania wykopaliskowe pod kierownictwem A. Smolińskiego. Zadokumentowano wówczas 36 obiektów, których przekroje widoczne były w skarpi nadbrzeżnej Bugu, a część z nich, najbardziej zagrożonych erozją, wyeksplorowano (A. Smoliński 1996). Obiekty były zróżnicowane pod względem wielkości oraz rodzaju wypełnisk. Większość z nich została uznana za wczesnośredniowieczne, część autor datuje na kulturę łużycką epoki brązu. Podczas badań nie natrafiono na materiały neolityczne, znane z rozpoznania powierzchniowego stanowiska.

Stanowisko w Mogielnicy leży w obrębie Wysoczyzny Siedleckiej wchodzącej w skład Niziny Południowopodlaskiej (J. Kondracki 1981, s. 322-323) i oddalone jest około 40 km na północny-wschód od Siedlec. Zlokalizowane jest na klinowatym cyplu w widłach Bugu i jego niewielkiego, bezimiennego dopływu (ryc. 1: A, C). W skrajnej, północnej części stanowiska można zaobserwować niewielkie wyniesienia będące być może resztkami wałów grodziska. Część terenu porasta las, pozostała to pole orne i nieużytki.

Ze względu na stałe podmywanie wschodniej części stanowiska przez wody Bugu prace skupiono w pasie nadbrzeżnym, najbardziej narażonym na erozję boczną rzeki. Lokalizację pięciu wykopów sondażowych dostosowano do przebiegu skarpy, obserwacji poddając pas o długości 100 i szerokości 2 metrów.

W trakcie badań odkryto 110 obiektów zróżnicowanych pod względem charakteru, wielkości i kształtu (ryc. 1: B). Najliczniejszą grupę stanowią pozostałości jam gospodarczych i dołków postłupowych. Trzy prawdopodobnie są obiektami o charakterze mieszkalnym, natomiast jeden jest pozostałością pieca.

Stan zachowania większości z nich można uznać za dobry, miąższość często przekraczała 50 cm, kilka posiadało głębokość powyżej 100 cm. Wystąpiły również obiekty zachowane jedynie w partiach przydennych.

Zarejestrowane w rzucie poziomym rozmiary wskazują, że mamy w większości do czynienia z jamami o średnich rozmiarach - około 1m średnicy. Wystąpiły również obiekty (np. nr 3 i 5), których powierzchnia stropu rysowała się na całej szerokości wykopu, a długość dochodziła do 5-7 m i na obecnym etapie można jedynie domniemywać na temat ich funkcji (domostwa) i całko-

witej powierzchni. Średnica większości dołków postłupowych wynosiła około 20 cm.

Zarysy, mniej zróżnicowane, reprezentują w większości typ kolisty lub owalny (jamy, dołki postłupowe). Do wyjątków należą obiekty, które mają kształt czworokątny lub do niego zbliżony (jamy, domostwa).

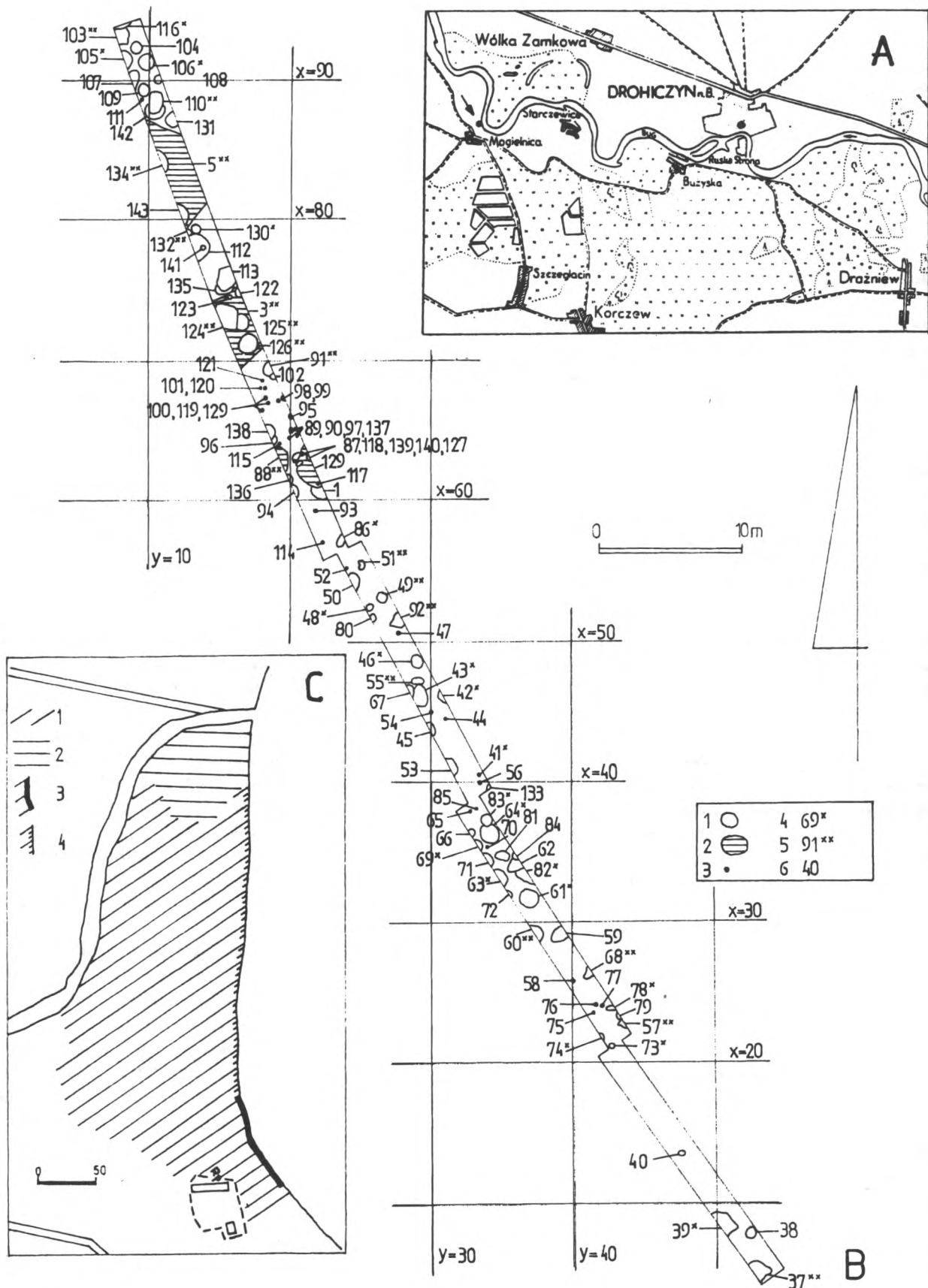
Przekroje poprzeczne jam w przewodzie nieckowate, mniej lub bardziej regularne, zróżnicowane ze względu na uformowanie dna. Dość liczną grupę tworzą obiekty o przekroju prostokątnym lub zbliżonym do prostokątnego. Dwa posiadają przekrój zbliżony do gruszkowatego. Przekroje dołków postłupowych były nieckowate, stożkowate lub cylindryczne.

Wypełniska przeważnie niejednolite i często silnie warstwowane, miały zwykle kolor szaro-brunatny, szaro-beżowy, czarny, żółty i ich pochodne. Znaczna ich część, szczególnie w spągu, miała charakter przemyć lub piam uniemożliwiający często jednoznaczne określenie granic obiektu. Bardzo często zawartość wypełnisk stanowiła spoista, ciemnoszara lub szaro-brunatna warstwa kulturowa zalegająca w partii stropowej obiektów. Obserwacje poczynione podczas badań wskazują, że zalega ona bardzo nierównomiernie na badanym obszarze. Najwyraźniej wystąpiła w wykopach nr 3 i 4 gdzie jej miąższość dochodziła do 40 cm, w pozostałych zaś jej obecność odnotowano jedynie szczątkowo. Dość często w wypełniskach obserwowano występowanie drobnej polepy, drobnych kamieni, zbutwiełego drewna i węgli drzewnych.

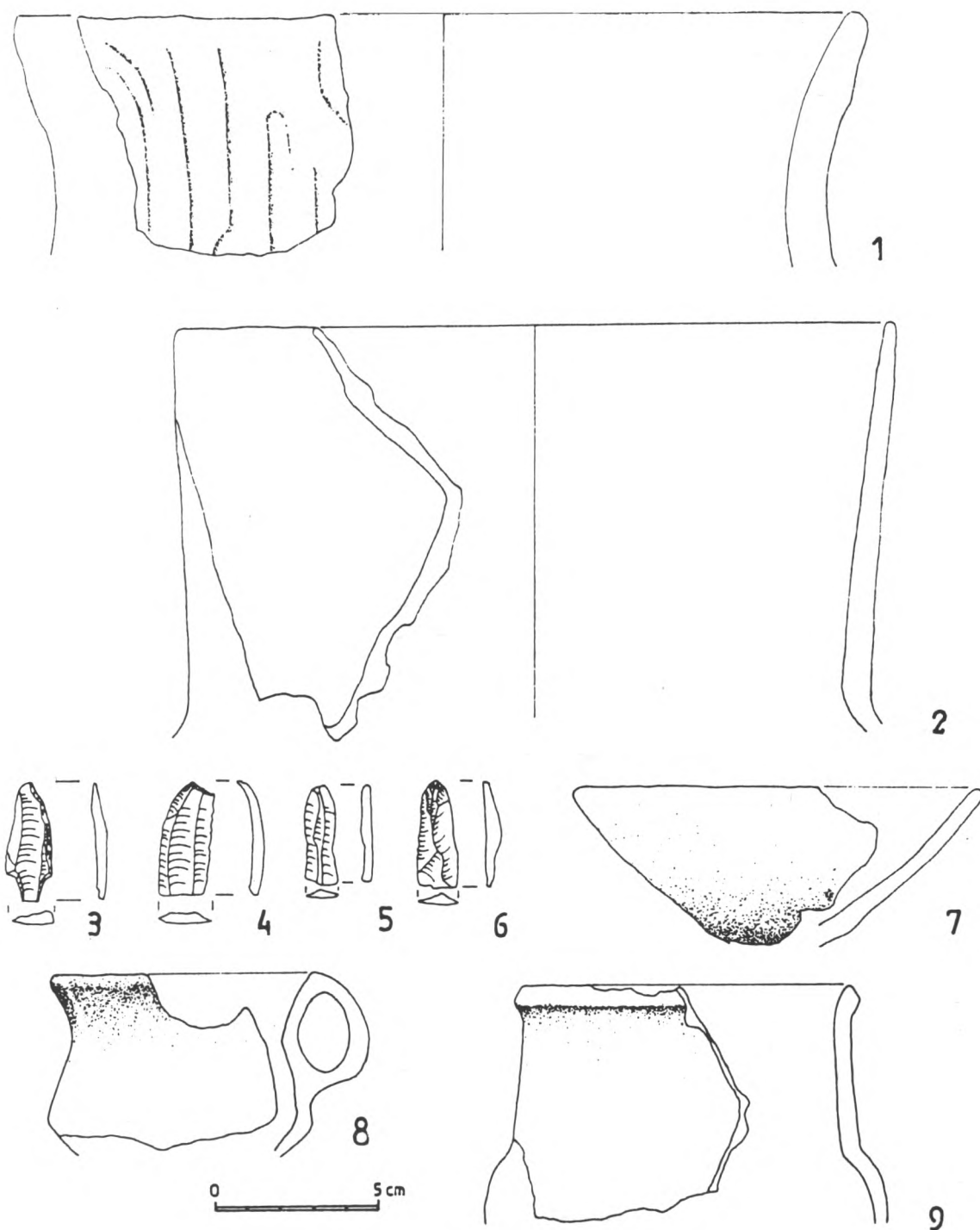
Podczas badań wykopaliskowych na stanowisku w Mogielnicy pozyskano bogaty inwentarz zabytków ruchomych, licznie zalegający w warstwie kulturowej, z przeważającym udziałem fragmentów naczyń glinianych.

Specyfikacja chronologiczna wskazuje, że najliczniej występuje na stanowisku materiał kultury łużyckiej z epoki brązu. Najciekawsze egzemplarze to fragmenty pochodzące z dużych, zasobowych naczyń o cylindrycznych szyjach oraz niewielkich, delikatnych kubków i misek (ryc. 2).

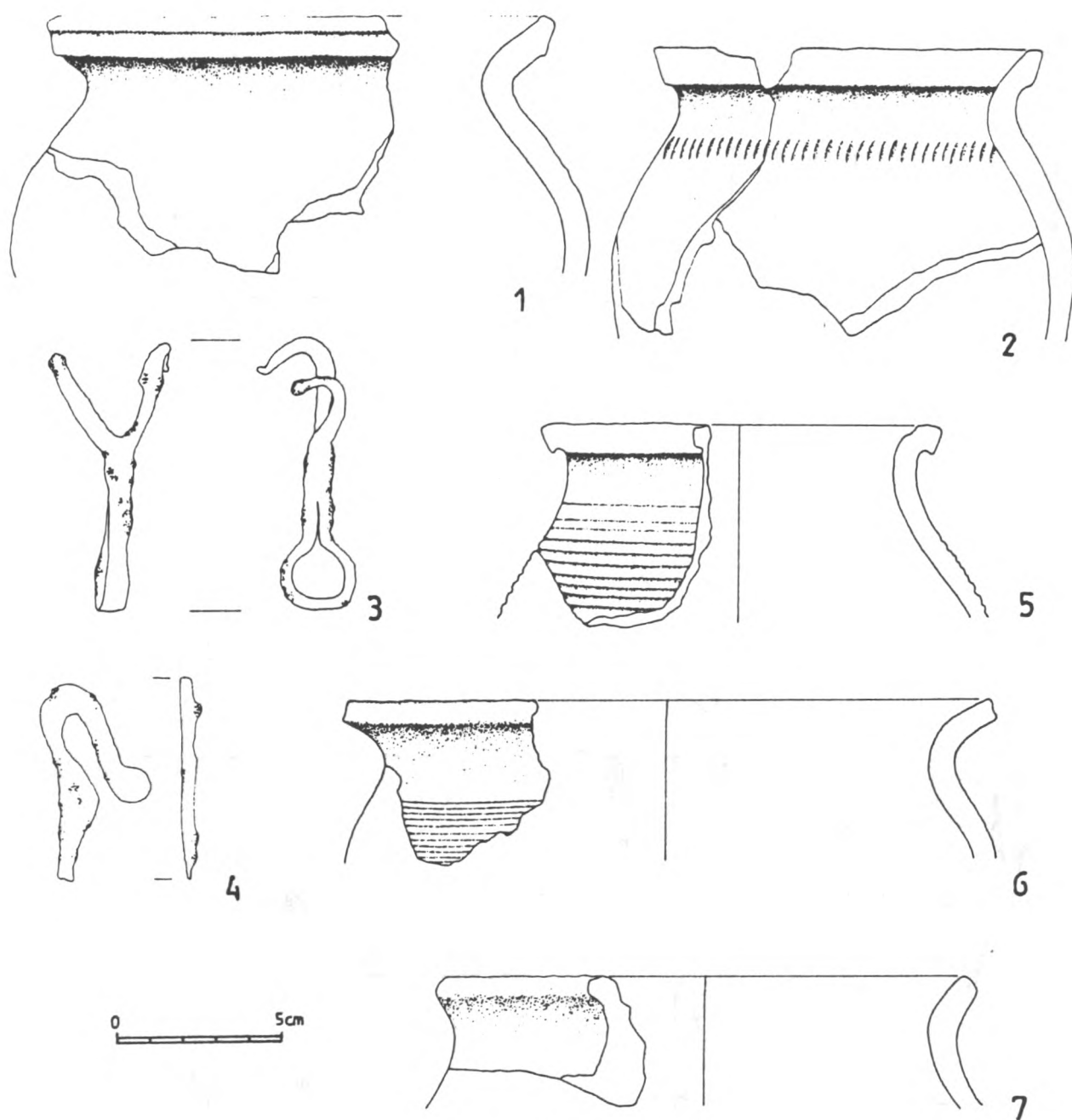
Drugą pod względem liczebności grupą jest materiał wczesnośredniowieczny, reprezentujący szeroki przedział chronologiczny od VIII do XIII w., z niewielką przewagą fragmentów datowanych na okres przed X w. Licznie reprezentowane są wylewy i górne części brzuśców typowych wczesnośredniowiecznych garnków, o średnio profilowanych brzegach i ornamentach poziomych żłobków oraz ukośnych nacięć (ryc. 3: 1-2, 5-7).

Ryc. 1. Mogielnica, stan. 1/1: A - lokalizacja stanowiska; B - zbiórny plan odkrytych obiektów; C - plan sytuacyjny stanowiska (1 - rozpoznany zasięg osady, 2 - domniemane grodzisko, 3 - wykopy sezonu 1997, 4 - obszar zbadany w sezonie 1996).

Ryc. 2. Mogielnica, stan. 1/1. Wybrane pradziejowe zabytki ruchome (1, 2, 7, 8, 9 - kultura łużycka, 3-6 - zabytki krzemienne); 1, 2 - wykop nr 3, głębokość 20-40 cm; 3 - wykop nr 4, głębokość 30-50 cm; 4, 5, 6 - wykop nr 4, głębokość 50-60 cm; 7, 8 - wykop nr 4, obiekt nr 3, głębokość 80-100 cm; 9 - wykop nr 5, głębokość 20-40 cm.

Ryc. 3. Mogielnica, stan. 1/1. Wybrane wczesnośredniowieczne zabytki ruchome (1, 2, 5 - X-XII w.; 6, 7 - VIII-X w.); 1 - wykop nr 1, obiekt nr 37, głębokość 40-60 cm; 2 - wykop nr 1, obiekt nr 37, głębokość 60-70 cm; 3 - wykop nr 1, obiekt nr 37, głębokość 40-60 cm; 4 - wykop nr 3, obiekt nr 49, głębokość 50-70 cm; 5 - wykop nr 4, głębokość 30-50 cm; 6 - wykop nr 4, obiekt nr 3, głębokość 60-80 cm; 7 - wykop nr 5, obiekt nr 5, głębokość 65-85 cm.

Odkryto dość liczny zbiór zabytków krzemiennych. Przede wszystkim są to niewielkie wióry, odłupki oraz inne fragmenty związane z produkcją krzemieniarską (ryc. 4: 3-6).

Zabytki metalowe to grupa najmniej liczna, w głównej mierze reprezentowana przez kute gwoździe żelazne i taśmy o bliżej nieokreślonej funkcji. Na uwagę zasługuje haczyk do wędki i fragment krzesiwa żelaznego (ryc. 3: 3-4 - por. A. Żaki 1974, s. 297).

Wyniki badań w sezonie 1997 na stanowisku nr 1 w Mogielnicy potwierdziły jego wielokulturowy charakter. Analiza materiałów ceramicznych wskazuje na przewagę różnorodnych jam gospodarczych kultury łużyckiej (ryc. 1: B - obiekty nr 39, 41, 42, 43, 46, 48, 61, 63, 64, 69, 73, 74, 78, , 82, 83, 86, 105, 106, 116 i 130). Równie liczną grupę stanowią obiekty wczesnośredniowieczne, jednakże bardziej zróżnicowane pod względem funkcjonalnym (ryc. 1: B). Większość z nich to jamy gospodarcze (obiekty nr 37, 49, 51, 55, 57, 60, 68, 91, 92, 103, 110, 124, 126, 132 i 134), trzy są prawdopodobnie relikdami domostw zagłębionych w ziemi (nr 3, 5 i 88), jeden pozostałością pieca (nr 125). Pozostałe obiekty nie zawierały w swych wypełniakach materiału zabytkowego lub stan zachowania ceramiki nie pozwolił na ustalenie ich przynależności chronologiczno-kulturowej.

Obecny stan badań nie upoważnia do wysuwania szczegółowych wniosków na temat charakteru, rozplanowania i wielkości osady w Mogielnicy. Pozwala jednak stwierdzić, że stanowisko to jest bez wątpienia obszarem o dużej wartości poznawczej, zarówno dla badań nad kulturą łużycką jak i okresem wczesnego średniowiecza. Wyraźny udział w eksploatacji tego obszaru ludności kultury łużyckiej z epoki brązu odzwierciedlają liczne jamy gospodarcze i niemal masowy, szczególnie w obrębie warstwy kulturowej, materiał ceramiczny.

Analiza materiałów wczesnośredniowiecznych wskazuje na kilkufazowy okres funkcjonowania osady, przy jednoczesnym spadku zagęszczenia obiektów. Nie wykluczone również, zważywszy na obecność w obrębie stanowiska domniemanego grodziska, że w dobie wczesnego średniowiecza osada stanowiła część większego kompleksu osadniczego.

Dalszego rozpatrzenia wymaga również relacja całego zespołu do położonego kilka kilometrów w górę rzeki Drohiczyzna. W jego rejonie we wczesnym średniowieczu występuje duża koncentracja osadnictwa. Poza samym grodziskiem „Góra Zamkowa” i rozległymi podgrodowymi osadami, wzdłuż Bugu po obu jego brzegach, znane są osady na stanowiskach „Drohiczyn Ruski”, „Sowa”, „Kozarówka”, Bużyska i Starzewice. Wszystkie odpowiadają czasowi największego rozkwitu Drohiczyzna w XII-XIII w. (K. Musianowicz 1969, s. 219). Lokalizacja osady w Mogielnicy wykazuje ścisły terytorialny związek z powyższym kompleksem osadniczym, a w kontekście pozyskanych materiałów również związek chronologiczny. Sama ceramika, choć bliska stylistycznie materiałom drohiczyńskim, w większości wykazuje tendencje archaiczne i brak egzemplarzy typowej tzw. ceramiki drohiczyńskiej z naczyniami o krótkiej, silnie wydzielonej szyi i wysoko umieszczonej największej wyđętości brzuśca. Ponadto obecność materiałów z wczesnych faz wczesnego średniowiecza świadczy, że powstanie osady nie wiąże się bezpośrednio z napływem ludności w rejon oddziaływania rozwiniętego już centrum drohiczyńskiego ale ze znacznie wcześniejszym okresem. Z kolei regresywność stylistyczna i technologiczna, późnej XII-XIII-wiecznej ceramiki w Mogielnicy wskazuje na istnienie własnego, wiejskiego zaplecza garncarskiego.

LITERATURA

<p>Kondracki J.
1981 <i>Geografia fizyczna Polski</i>, Warszawa.</p> <p>Musianowicz K.
1969 Drohiczyn we wczesnym średniowieczu, „Materiały wczesnośredniowieczne”, t. 6, s. 7-236.</p> | <p>Smoliński A.
1996 <i>Dokumentacja z badań wykopaliskowych na st. 1 w Mogielnicy</i>, mps PSOZ Siedlce.</p> <p>Żaki A.
1974 <i>Archeologia Małopolski wczesnośredniowiecznej</i>, Wrocław.</p> |
|---|--|

AGNIESZKA NIEDŹWIADEK AND RAFAŁ NIEDŹWIADEK

RESULTS OF ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS AT A MULTICULTURAL SETTLEMENT IN MOGIELNICA, SITE 1, SIEDLCE VOIVODSHIP

In September 1997 rescue excavations were carried out at site 1 in Mogielnica, Korczew commune. It was a second season at this site.

In the process of the excavations 110 features of varied character, size and shape were discovered. The most numerous are domestic pits and postholes. Three features should probably be treated as remnants of a building construction and one as a stove.

The results of the excavation proved the multicultural character of the site. The analysis of ceramic materials points to a domination of various domestic pits from the Lusatian culture. The remaining features are early Medieval and are more diverse in terms of their function, and suggest that the site was used for a long period of time ranging between the 8th and the 13th centuries.